

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37.091.4Монтесорі:796.01-053.4

DOI 10.31865/2077-1827.2(110)2026.361717

SCIENTIFIC, PEDAGOGICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF INTEGRATING MONTESSORI PEDAGOGY INTO THE PHYSICAL EDUCATION SYSTEM FOR PRESCHOOL-AGE CHILDREN

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ МОНТЕССОРІ-ПЕДАГОГІКИ В СИСТЕМУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ганна Біличенко

кандидат педагогічних наук, доцент,

E-mail: annasidid1@gmail.com

ORCID 0000-0002-4288-2721

ДВНЗ «Донбаський державний

педагогічний університет», Україна

Hanna Bilychenko

Ph.D in Pedagogy, Associate Professor,

E-mail: annasidid1@gmail.com

ORCID 0000-0002-4288-2721

SHEI “Donbas State Pedagogical

University”, Ukraine

ABSTRACT

This article examines the feasibility of incorporating Montessori pedagogy into the physical education system for pre-school children. The relevance of this research stems from the need to optimise processes aimed at preserving and strengthening the mental and physical health of children and young people, as confirmed by a number of regulatory acts and the conceptual foundations of Ukraine’s education system. Various aspects of the Montessori pedagogical system and areas of scientific research on the physical education of pre-school children have been analysed. The key principles of Montessori pedagogy and their suitability for addressing the challenges of physical education for pre-school children have been highlighted. It is argued that M. Montessori’s ideas open up significant opportunities for updating the content and organisation of physical education in pre-school educational institutions. The main factors in optimising the process of physical education for pre-school children are highlighted as the characteristics of pedagogical interaction between the participants in the educational process and the creation of a prepared developmental environment. It is emphasised that the educational interaction between the teacher and the child is based on partnership, trust and the creation of conditions for independent motor activity. The conditions that ensure effective interaction between the teacher and the child during physical education are described: the creation of an appropriate developmental environment, the development of the teacher’s professional readiness to act as a facilitator, the provision of an emotionally comfortable atmosphere, and systematic observation of the child’s development. It is emphasised that the educational environment of early years settings for the harmonious physical development of pre-school children is a specially organised space that stimulates

physical activity, independence and the natural development of the body; corresponds to the age-related and individual characteristics of children; promotes health; and forms the basis for the child's personality development. Conclusions from the discussion of the issue are presented, and prospects for further research in this area of scientific inquiry are outlined, which involves further empirical research aimed at gaining a deeper understanding of the potential of the outlined approach and the effectiveness of Montessori education.

Key words: *Montessori pedagogy, physical education, teacher-child interaction, physical activity, sensorimotor development, independence, prepared learning environment.*

Актуальність теми. Сучасне постіндустріальне суспільство характеризується постійним зростанням проблем збереження та зміцнення психічного і фізичного здоров'я дітей та молоді. Крім того, масштабні суспільні потрясіння сьогодення в українському соціумі глибоко травмують стан сучасних дітей, зокрема, тих, дітей, чиї родини постраждали від збройного конфлікту. Зазначена ситуація зумовлює нагальну потребу у розробці та впровадженні диференційованого психолого-педагогічного супроводу фізичного розвитку дошкільників, що реалізується шляхом запровадження адекватних освітніх практик та методик.

У низці фундаментальних нормативно-правових актів та концептуальних засад освітньої системи України, зокрема в Базовому компоненті дошкільної освіти (2021), Законі України «Про дошкільну освіту» (2001), чинних програмах для закладів дошкільної освіти («Я у світі», 2019; «Дитина», 2020; «Українське дошкілля, 2017) акцентується увага на винятковій значущості окремих граней формування особистості молодого покоління. Визначальними завданнями окреслено формування основ здорового образу життя, становлення фізичної культури, вдосконалення якості фізичного розвитку дітей дошкільного віку, висвітлення стратегічних векторів педагогічної діяльності у різних аспектах фізичного виховання дошкільників.

Сучасна тенденція гуманізації дошкільної освіти, необхідність оптимізації впровадження індивідуально-орієнтованої парадигми педагогічної взаємодії детермінують необхідність аналізу зарубіжного педагогічного досвіду, особливо здобутків представників реформаторської педагогіки. Однією з найвизначніших постатей цього напрямку визнано італійську педагогиню Марію Монтессорі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічна концепція Марії Монтессорі справила значний вплив на становлення та розвиток теоретичних засад і практичних підходів дошкільної ланки освіти у численних державах світу. Проте, акцентування Монтессорі-педагогіки, зародження інтересу до її ідей та спроби їхньої практичної імплементації в освітній процес спостерігалися в Україні лише в останньому десятилітті ХХ століття. Саме в цей період вітчизняні науковці активно долучилися до ґрунтовного вивчення науково-педагогічної спадщини М. Монтессорі.

Різноманітні аспекти її виховної системи та педагогічної діяльності стали предметом дослідження таких провідних сучасних вчених і педагогів, як В. Бондар, Б. Жебровський, Т. Михальчук, Т. Поніманська, О. Сторонська, Ю. Чопик. Особливої уваги заслуговують новаторські дослідницькі підходи,

---

представлені у працях І. Дичківської (2022), зосереджені на питаннях індивідуалізованого виховання дітей дошкільного віку в педагогічному доробку М. Монтезорі; А. Ільченко (2006), що висвітлює ідеї раннього та вільного розвитку дітей у її спадщині; О. Сторонської (2011), присвячені визначенню вагомості ролі педагогічної спадщини М. Монтезорі у дослідженнях як вітчизняних, так і міжнародних наукових кіл.

Ґрунтовне ознайомлення із системою М. Монтезорі та аналіз досвіду її успішної імплементації у закладах дошкільної освіти в різних країнах світу дає підстави стверджувати, що вона потенційно може слугувати загальноконцептуальною основою та й ефективним методологічним підґрунтям у контексті сучасного реформування дошкільної освіти в Україні.

Проблема фізичного виховання дітей дошкільного віку розглядається у значній кількості наукових доробок сучасних представників української педагогічної науки: наукові засади фізичного виховання та розвитку дітей дошкільного віку (Кашуба В.А., Бондар О.М., 2010; Козлова, В., Кошель, В., Пась, К., Скивка, А., 2021 та ін.); сучасні проблеми та напрями фізичного виховання дітей дошкільного віку (Гаращенко Л., Крижанівська В., 2019; Смаль Я.А., 2017 та ін.); традиції та інновації у галузі фізичного виховання та розвитку дитини (Кашуба В.А., Бондар О.М., 2010; Пасічник В.М., Пасічник В.Р., 2022 та ін.); взаємодія суб'єктів освітньої діяльності з питань фізичного виховання та оздоровлення дошкільників (Смаль Я.А., 2017 та ін.); організація моніторингу здоров'я та фізичного розвитку дітей дошкільного віку (Адаменко, В., Кошель, В., 2021; Гаращенко Л., Крижанівська В., 2019 та ін.).

Зазначимо, що у сучасному просторі дошкільної освіти все більш актуальними стають положення особистісно-діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів, що детерміновано процесами освітніх перетворень.

Своєчасність розв'язання проблеми дослідження підкреслено суперечностями між:

– розвивальним потенціалом педагогічної системи М. Монтезорі для становлення гармонійно розвиненої особистості дошкільника та низьким рівнем інтеграції її провідних ідей у вітчизняний освітній простір;

– актуальною потребою адаптації ідей Монтезорі-педагогіки до сучасних реалій дошкільної освіти та незадовільним ступенем розробленості відповідних педагогічних умов у науково-методичному дискурсі.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Метою статті є визначення науково-педагогічних та методичних аспектів впровадження ідей Монтезорі-педагогіки щодо реалізації завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз педагогічної спадщини М. Монтезорі, вивчення теоретичних та практичних аспектів її педагогіки, власний досвід педагогічної діяльності дозволив висвітлити базові аспекти оригінальної авторської системи взаємодії дорослого з дитиною, які, на наш погляд, є універсальним контентом оформлення та реалізації освітнього задуму, ідеї, проекту, взагалі, та зокрема в галузі проблематики фізичного розвитку дитини.

Фундаментальною засадою Монтезорі-педагогіки, що формує її сутність та визначає унікальність, виступає інтерпретація дитячого звернення до дорослого:

«Допоможи мені зробити це самому». Емпірично підтверджено, що надання дітям вільного, нерегламентованого часу, протягом якого вони можуть займатися обраними видами діяльності згідно з власними інтересами та без надмірної демонстраційної уваги дорослих, ефективно сприяє формуванню більшої самостійності, автономності, фізичної активності особистості. Узагальнення досвіду роботи закладів дошкільної освіти, які використовують дидактичні матеріали Монтесорі-системи, відображає значно вищі академічні результати вихованців порівняно з їхніми однолітками, вихованими за традиційними освітніми підходами. Ці діти виявляють підвищений рівень креативності та творчого потенціалу, що, своєю чергою, корелює з поліпшеними навчальними досягненнями. До ключових переваг цієї методології належить стимулювання самостійного ініціювання навчального процесу з раннього віку, розвиток навичок критичного мислення, пошуку рішень складних проблемних завдань, а також здатність ефективно засвоювати досвід шляхом аналізу власних похибок.

Ключовими аспектами Монтесорі-педагогіки є: концепція саморозвитку дитини; створення освітньо-виховної системи, де домінує принцип вільної, цілеспрямованої діяльності дітей у спеціально організованому розвивальному середовищі; застосування різновікового підходу до навчання та виховання; вивчення індивідуальних особливостей дитини педагогом-фасилітатором з метою забезпечення оптимальних умов для її «самобудівництва» та цілісного духовного та фізичного становлення.

Наріжним каменем освітньої парадигми виступає концепт свободи. Марія Монтесорі обґрунтовано акцентувала відповідь на питання щодо негативної свободи, тобто звільнення від певних обмежуючих чинників. Вона трактувала її як відокремлення від авторитарних методів, зовнішнього диктату, імпульсивних проявів інстинктивної сфери, примусу, деструктивного тиску, дегуманізації та нівеляції індивідуальності. Вчена чітко визначила позитивну функцію свободи та її конструктивне призначення. Без такого усвідомлення свобода могла б трансформуватися у свавілля, хаос, інертність або апатію. У її трактуванні свобода є невід'ємною умовою як для вихованців, так і для педагогів, слугуючи інструментом для творення блага, продуктивної діяльності та цілеспрямованої праці.

Ґрунтовний аналіз сукупності провідних принципів сучасного виховання та духовного і фізичного розвитку дітей дошкільного віку дозволив виокремити ті постулати Монтесорі-педагогіки, які органічно інтегруються в актуальні освітні реалії України та зберігають свою першочергову значущість для ефективної реалізації завдань гуманістично орієнтованої педагогічної парадигми. До них належать такі аспекти:

- сприяння повноцінному проживанню дитиною дошкільного етапу життя;
- гарантування цілісності, збереження унікальності та культивування індивідуальної своєрідності розвитку кожної дитини;
- акцентування на національно-патріотичній спрямованості освітньо-виховного процесу;
- інтенсивний вплив освітнього процесу на збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я через організоване розвивальне середовище закладу дошкільної освіти;

– імплементація діяльнісного підходу у становленні та формуванні особистісних та фізичних якостей;

– реалізація інтегрованого (комплексного) підходу до всебічного виховання та гармонійного розвитку дитини;

– забезпечення консолідації виховних зусиль різних соціальних інституцій, зокрема тісної взаємодії між закладом дошкільної освіти та родиною.

В умовах багатовекторних викликів, котрі окреслює динамічна та неоднозначна сучасність щодо модернізації системи дошкільного виховання, методологічна система Марії Монтесорі має методичну значущість. Ґрунтовний аналіз змісту чинних державних освітніх стандартів та програмно-методичних рекомендацій переконливо засвідчує гармонійну інтегрованість та високу життєздатність даної освітньої моделі в реформуванні поглядів на проблему збереження та зміцнення здоров'я дитини та організацію фізичного виховання дошкільників в аспекті впровадження новітніх освітніх парадигм (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021; Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), чинні програми для закладів дошкільної освіти («Я у світі», 2019; «Дитина», 2020; «Українське дошкілля, 2017)).

Ідеї Марія Монтесорі відкривають широкі можливості для оновлення змісту й організації фізичного виховання в закладах дошкільної освіти. Їхня цінність полягає в тому, що рухова активність дитини розглядається не як окремий компонент, а як природна основа всього освітнього процесу. Реалізація цих ідей у практиці ЗДО дозволяє забезпечити більш індивідуалізований, гуманістичний і ефективний підхід до фізичного розвитку дошкільників:

– інтеграція рухової активності у повсякденне життя дитини (фізичне виховання не обмежується спеціальними заняттями, а інтегрується у всі види діяльності – дозволяє змогу максимально задовольнити природну потребу дитини в русі протягом дня);

– створення підготовленого розвивального середовища (організація середовища, що стимулює рухову активність та спонукає дітей до самостійного руху, розвитку координації та орієнтації в просторі);

– використання системи практичних доручень (сприяють розвитку дрібної моторики, координації рухів, формуванню точності та самоконтролю);

– впровадження спеціальних рухових вправ (сприяють розвитку: довільності рухів; концентрації уваги; координації та рівноваги);

– індивідуалізація фізичного виховання (забезпечує комфортні умови розвитку кожної дитини);

– зміна ролі педагога (педагог у системі Монтесорі-педагогіка не нав'язує діяльність; спостерігає за дитиною; створює умови для розвитку; делікатно спрямовує);

Підкреслюємо, що освітня взаємодія педагога з дитиною в системі Марія Монтесорі є ключовою умовою ефективної реалізації завдань фізичного виховання. Вона ґрунтується на партнерстві, довірі та створенні умов для самостійної рухової активності. Такий підхід забезпечує гармонійний фізичний розвиток, формує основи здорового способу життя та сприяє всебічному розвитку особистості дитини.

Сутність освітньої взаємодії в Монтессорі-підході є партнерська співпраця педагога і дитини, спрямована на розвиток її фізичних якостей через самостійну діяльність у підготовленому середовищі. У процесі педагогічної взаємодії реалізуються основні завдання фізичного виховання: оздоровчі (зміцнення здоров'я, розвиток витривалості); освітні (формування рухових умінь і навичок); виховні (розвиток самостійності, дисципліни, впевненості).

Взаємодія педагога з дитиною реалізується через різні форми її організації, а саме:

– індивідуальна взаємодія – педагог демонструє вправи, після чого дитина виконує їх самостійно;

– самостійна діяльність дітей – діти обирають рухові завдання у підготовленому середовищі;

– опосередкована взаємодія через середовище – переважно середовище впливає на діяльність дитини більше, ніж педагог;

– спостереження і підтримка – педагог втручається в активність дитини лише за потреби, допомагає уникнути помилок або травм.

Спостереження за освітнім процесом у ЗДО та аналіз його особливостей дозволяють стверджувати, що ефективність педагогічної взаємодії педагога з дитиною у процесі фізичного виховання дошкільників забезпечується наступними умовами: створенням підготовленого освітнього середовища; професійною готовністю педагога до ролі фасилітатора; дотриманням принципу невтручання; забезпеченням емоційно комфортної атмосфери; систематичним спостереженням за розвитком дитини.

Ключовою умовою гармонійного фізичного розвитку дитини дошкільного віку в системі Марії Монтессорі розглядається освітнє середовище. Воно не є лише фоном для діяльності – це спеціально організований простір, який стимулює рухову активність, самостійність, природний розвиток тіла, сприяє зміцненню здоров'я та формує основу для гармонійного розвитку особистості дитини.

Марія Монтессорі визначала освітнє середовище «підготовленим середовищем», що передбачає: відповідність віковим та індивідуальним особливостям дітей, доступність матеріалів, естетичність і порядок, свободу вибору діяльності; відповідає наступним вимогам: безпечності, відкритості до руху, функціональності, мобільності, насиченості матеріалами. Таке середовище створює умови, у яких дитина природно рухається, досліджує простір і вдосконалює свої фізичні можливості.

Відмітимо, що обговорення проблеми базувалося на аналізі основних положень Монтессорі-педагогіки, розгляданні історико-педагогічних концептів щодо взаємозбагачення традицій та інновацій, вивченні питань фізичного виховання дітей дошкільного віку та досвіду освітньої роботи за системою Марії Монтессорі.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підкреслюємо, що попри складні соціокультурні умови, що характеризують сучасне українське суспільство, пріоритетним є забезпечення рівноправного доступу до високоякісної освіти, її адаптивності та індивідуалізації. Це знаходить своє відображення в основоположних засадах Монтессорі-педагогіки, а саме: гарантування прав та гідності особистості дитини, забезпечення її психологічного та фізичного благополуччя, надання педагогічного супроводу та

підтримки в складних освітніх та життєвих ситуаціях; проведення фахової комплексної діагностики потенціалу та індивідуальних особливостей дитини з раннього віку; впровадження корекційно-розвивальних програм для подолання освітніх труднощів, залучення фахівців супровідних служб до формування індивідуальних освітніх траєкторій, які відповідають індивідуальним потребам та можливостям дошкільників; надання психологічної підтримки родинам, які виховують дітей з особливими освітніми потребами або тих, що перебувають у групі ризику.

Відповідно до змісту Базового компоненту дошкільної освіти організація фізичного виховання у ЗДО має бути реалізована не тільки через систему спеціальних занять, а відображати єдиний інтегративний процес взаємодії дорослого та дитини, який гармонійно об'єднує різні освітні галузі щодо цілісного сприйняття дитиною навколишнього світу, формування уявлень про здоров'я як цінності, що є необхідною передумовою повноцінного життя.

Функціонування сучасних Монтесорі-закладів дошкільної освіти ґрунтується на фундаментальних принципах практичної педагогіки М. Монтесорі. Ця методологія спирається на стратегію індивідуального спостереження за дитиною, з урахуванням сенситивних періодів її розвитку, та передбачає конструювання підготовленого розвивального середовища. Таке середовище покликане стимулювати персональний розвиток дошкільника, задовольняти його потреби та сприяти актуалізації його внутрішнього потенціалу.

Відтак, педагогічна система Марії Монтесорі є однією з численних освітніх парадигм, що потребує подальшого, всебічного емпіричного дослідження. На сучасному етапі актуальними вбачаються порівняльно-експериментальні дослідження, що вивчають динаміку формування когнітивних функцій, особистісних та фізичних якостей у вихованців, які здобувають освіту за Монтесорі-методикою, у зіставленні з тими, хто інтегрований до інших освітніх програм. Метою цих досліджень є поглиблене усвідомлення потенціалу окресленого підходу та ефективності Монтесорі-освіти.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Адаменко, В. & Кошель, В., (2021). До проблеми організації рухової активності дошкільників як необхідної умови формування здоров'я. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8260>.

Базовий компонент дошкільної освіти. (2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 15.04.2026).

Білан О. (2017). Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль: ТОВ «Мандрівець». 25 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytkuditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf. (дата звернення: 15.04.2026).

Гаращенко Л., Крижанівська В. (2019). Реалізація ідеї здоров'язбереження у фізичному вихованні дітей дошкільного віку: фізична культура на повітрі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. № 9 (93). С. 68–75.

Григор'єва Н.А. (2023). Реалізація педагогічних ідей М. Монтесорі в практиці зарубіжних і вітчизняних закладів дошкільної освіти. Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Київ. Вип. 13 (31). С. 121-131.

Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження: навч.-метод. посіб. / упоряд. О.Г. Косенчук., І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: Ранок, 2021. 240 с.

Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. В.О. Огнев'юк ; наук. ред. Г.В. Беленька. Київ, 2020. 440 с.

Дичківська І. М. (2022). Педагогіка М. Монтесорі: виклики сучасності: монографія 2-ге вид., доп. Рівне: Волинські обереги, 384 с.

Ільченко А.М. (2006). Особистісно-орієнтований підхід до виховання у педагогічній спадщині М. Монтесорі. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. №8.

Кашуба В. А., Бондар О.М. (2010). Сучасні оздоровчі технології у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Спортивний вісник Придніпров'я. № 2. С. 139–142.

Козлова, В., Кошель, В., Пась, К., Скивка, А. (2021). До проблеми фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників як системоутворюючих компонентів формування здоров'я. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8261>.

Концепція виховання і розвитку дошкільників у національному дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 2004. №8, с. 12.

Кулик Н. А. (2017). Вікова динаміка фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Вип. 118 (3). С. 162–164.

Монтесорі М. (2023). Освіта і мир. Київ: ТОВ 7 БЦ, 166 с.

Пасічник В. М., Пасічник В.Р. (2022). Перспективи удосконалення фізичного виховання дітей дошкільного віку засобами спортивних ігор. Спортивні ігри. № 4(26). С. 28-39.

Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-1> (дата звернення: 25.07. 2023).

Смаль Я. А. (2017). Формування рухового режиму дітей старшого дошкільного віку з використанням засобів народної фізичної культури. дис. ... к-та пед. наук : 13.00.02 / Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк. 205 с.

Сторонська О.С. (2011). Теоретичне осмислення та оцінка педагогічної системи М. Монтесорі. Збірник наукових праць. Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ. № 2. С. 247–252.

Чепіль М., Дудник Н. (2017). Педагогіка Марії Монтесорі: навч. посіб. Київ: ВД «Слово». 272 с.

«Я у світі». Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова та ін.; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ МЦФЕР-Україна, 2019. 488 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-u-sviti.pdf>. (дата звернення: 15.04.2026).

Helbrugge Theodor. (1984). Unser Montessori-Model. Frankfurt-am-Main : Fisher. 304 p.

REFERENCES

Adamenko, V. & Koshel, V., (2021). Do problemy orhanizatsii rukhovoï aktyvnosti doshkilnykiv yak neobkhdnoi umovy formuvannia zdorov'ia. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8260>. [in Ukrainian].

Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. (2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf[in Ukrainian].

Bilan O. (2017). Prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku «Ukrainske doshkillia» / za zah. red. O.V. Nyzkovskoi. Ternopil: TOV «Mandrivets». 25 s. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/programyrozvytkuditey/Bilan_Programa_Ukrdoshillja_2017.pdf. [in Ukrainian].

Harashchenko L., Kryzhanivska V. (2019). Realizatsiia idei zdorov'iazberezhennia u fizychnomu vykhovanni ditei doshkilnoho viku: fizychna kultura na povitri. [Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii.] № 9 (93). S. 68–75. [in Ukrainian].

Hryhor'ieva N.A. (2023). Realizatsiia pedahohichnykh idei M. Montessori v praktytsi zarubizhnykh i vitchyznianskykh zakladiv doshkilnoi osvity. [Perspektyvy ta innovatsii nauky. Pedahohika.] Kyiv. Vyp. 13 (31). S. 121-131. [in Ukrainian].

Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity: osoblyvosti vprovadzhennia: navch.-metod. posib. / uporiad. O.H. Kosenchuk., I.M. Novyk, O.A. Venhlovska, L.V. Kuzemko. Kharkiv: Ranok, 2021. 240 s. [in Ukrainian].

Dytyna: osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv / nauk. ker. V.O. Ohnev'iuk ; nauk. red. H.V. Bieliienka. Kyiv, 2020. 440 s. [in Ukrainian].

Dychkivska I. M. (2022). Pedahohika M. Montessori: vyklyky suchasnosti: monohrafiia 2-he vyd., dop. Rivne: Volynski oberehy, 384 s. [in Ukrainian].

Ilchenko A.M. (2006). Osobystisno-orientovanyi pidkhid do vykhovannia u pedahohichnii spadshchyni M. Montessori. Dydaktychni ta sotsialno-psykholohichni aspekty korektsiinoi roboty u spetsialnii shkoli: Nauk.-metod. zb. №8. [in Ukrainian].

Kashuba V. A., Bondar O.M. (2010). Suchasni ozdorovchi tekhnolohii u fizychnomu vykhovanni ditei starshoho doshkilnoho viku. Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia. № 2. S. 139–142. [in Ukrainian].

Kozlova, V., Koshel, V., Pas, K., Skyvka, A. (2021). Do problemy fizychnoho vykhovannia ta valeolohichnoi osvity doshkilnykiv yak systemoutvoriuiuchykh komponentiv formuvannia zdorov'ia. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8261>. [in Ukrainian].

Kontsepsiia vykhovannia i rozvytku doshkilnykiv u natsionalnomu doshkilnomu zakladi. Doshkilne vykhovannia. 2004. №8, s. 12. [in Ukrainian].

Kulyk N. A. (2017). Vikova dynamika fizychnoho rozvytku i fizychnoi pidhotovlenosti ditei starshoho doshkilnoho viku. [Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky. Fizyчне vykhovannia ta sport.] Vyp. 118 (3). S. 162–164.

Montessori M. (2023). Osvita i myr. Kyiv: TOV 7 BTs, 166 s. [in Ukrainian].

Pasichnyk V. M., Pasichnyk V.R. (2022). Perspektyvy udoskonalennia fizychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku zasobamy sportyvnykh ihor. Sportyvni ihry. № 4(26). S. 28-39. [in Ukrainian].

Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 r. № 2628-III. Data onovlennia 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-1> [in Ukrainian].

Smal Ya. A. (2017). Formuvannia rukhovoho rezhymu ditei starshoho doshkilnoho viku z vykorystanniam zasobiv narodnoi fizychnoi kultury. dys. ... k-ta ped. nauk : 13.00.02 / Skhidnoievropeiskyi natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky. Lutsk. 205 s. [in Ukrainian].

Storonska O.S. (2011). Teoretychne osmyslennia ta otsinka pedahohichnoi systemy M. Montessori. [Zbirnyk naukovykh. prats. Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky.] Berdiansk: BDPU. № 2. S. 247–252. [in Ukrainian].

Chepil M., Dudnyk N. (2017). Pedahohika Marii Montessori: navch. posib. Kyiv: VD «Slovo». 272 s. [in Ukrainian].

«Ia u sviti». Prohrama rozvytku dytyny vid narodzhennia do shesty rokiv / O.P. Aksonova ta in.; nauk. ker. O.L. Kononko. Kyiv: TOV MTsFER-Ukraina, 2019. 488 s. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programmaya-y-sviti.pdf>. (data zvernennia: 15.04.2026). [in Ukrainian].

Helbrugge Theodor. (1984). Unser Montessori-Model. Frankfurt-am-Main: Fisher. 304 p.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено проблемі доцільності впровадження ідей Монтессорі-педагогіки в систему фізичного виховання дітей дошкільного віку. Актуальність дослідження детерміновано необхідністю оптимізації процесів збереження та зміцнення психічного і фізичного здоров'я дітей та молоді, що підтверджено у низці нормативно-правових актів та концептуальних засад освітньої системи України. Проаналізовано різні аспекти педагогічної системи Монтессорі-педагогіки та напрями наукових досліджень з проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку. Підкреслено ключові положення Монтессорі-педагогіки і адекватність їх щодо вирішення завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Обґрунтовано, що ідеї М. Монтессорі відкривають значні можливості для оновлення змісту і організації фізичного виховання в закладах дошкільної освіти. Основними чинниками оптимізації процесу фізичного виховання дошкільників висвітлено особливості педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу та створення підготовленого розвивального середовища. Підкреслено, що освітня взаємодія педагога з дитиною ґрунтується на партнерстві, довірі та створенні умов для самостійної рухової активності. Схарактеризовано умови, що забезпечують ефективність взаємодії педагога з дитиною у процесі фізичного виховання: створення відповідного розвивального середовища, формування професійної готовності педагога до ролі фасилітатора, забезпечення емоційно комфортної атмосфери, систематичним спостереженням за розвитком дитини. Акцентовано, що освітнє середовище ЗДО щодо гармонійного фізичного розвитку дитини дошкільного віку – це спеціально організований простір, який стимулює рухову активність, самостійність, природній розвиток тіла, відповідає віковим та індивідуальним особливостям дітей, сприяє зміцненню здоров'я та формує основу для розвитку особистості дитини. Визначено висновки обговорення проблеми та окреслені перспективи подальших розвідок у даному напрямку наукового пошуку, що передбачає подальше емпіричне дослідження щодо поглибленого усвідомлення потенціалу окресленого підходу та ефективності Монтессорі-освіти.

Ключові слова: *Монтессорі-педагогіка, фізичне виховання, взаємодія педагога з дитиною, рухова активність, сенсомоторний розвиток, самостійність, підготовлене розвивальне середовище.*

Дата надходження статті до видання: 26.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.05.2026 р.

Дата публікації: 29.05.2026 р.

УДК 373.2.091.3:81'233

DOI 10.31865/2077-1827.2(110)2026.361719

**FEATURES OF THE USE OF DIALOGICAL FORMS OF INTERACTION
BETWEEN PRESCHOOL EDUCATION STUDENTS IN THE STUDY OF THE
MAIN COMPONENTS OF THE EDUCATIONAL PROGRAM**

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ
ЗОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИВЧЕННІ ОСНОВНИХ
КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ**

Світлана Курінна

доктор педагогічних наук, професор

E-mail: kurinna.sm@gmail.com

ORCID 0000-0001-5194-0797

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Svitlana Kurinna

D.Sc. in Pedagogy, Professor,

E-mail: kurinna.sm@gmail.com

ORCID 0000-0001-5194-0797

SHEI «Donbas State Pedagogical University», Ukraine

Ян Курінний

кандидат педагогічних наук, доцент

E-mail: yankurinnoy@gmail.com

ORCID 0000-0003-0725-2035

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Yan Kurinnyi

D.Sc. in Pedagogy, Associate Professor

E-mail: yankurinnoy@gmail.com

ORCID 0000-0003-0725-2035

SHEI «Donbas State Pedagogical University», Ukraine

Оксана Шмитова

виконуючий обов'язки директора

E-mail: oksanashm78@gmail.com

ORCID 0009-0006-2260-7294

Комунальний заклад дошкільної освіти № 351 Дніпровської міської ради, Україна

Oksana Shmytova

Acting Director

E-mail: oksanashm78@gmail.com

ORCID 0009-0006-2260-7294

Municipal Institution of Preschool Education № 351 of the Dnipro City Council, Ukraine